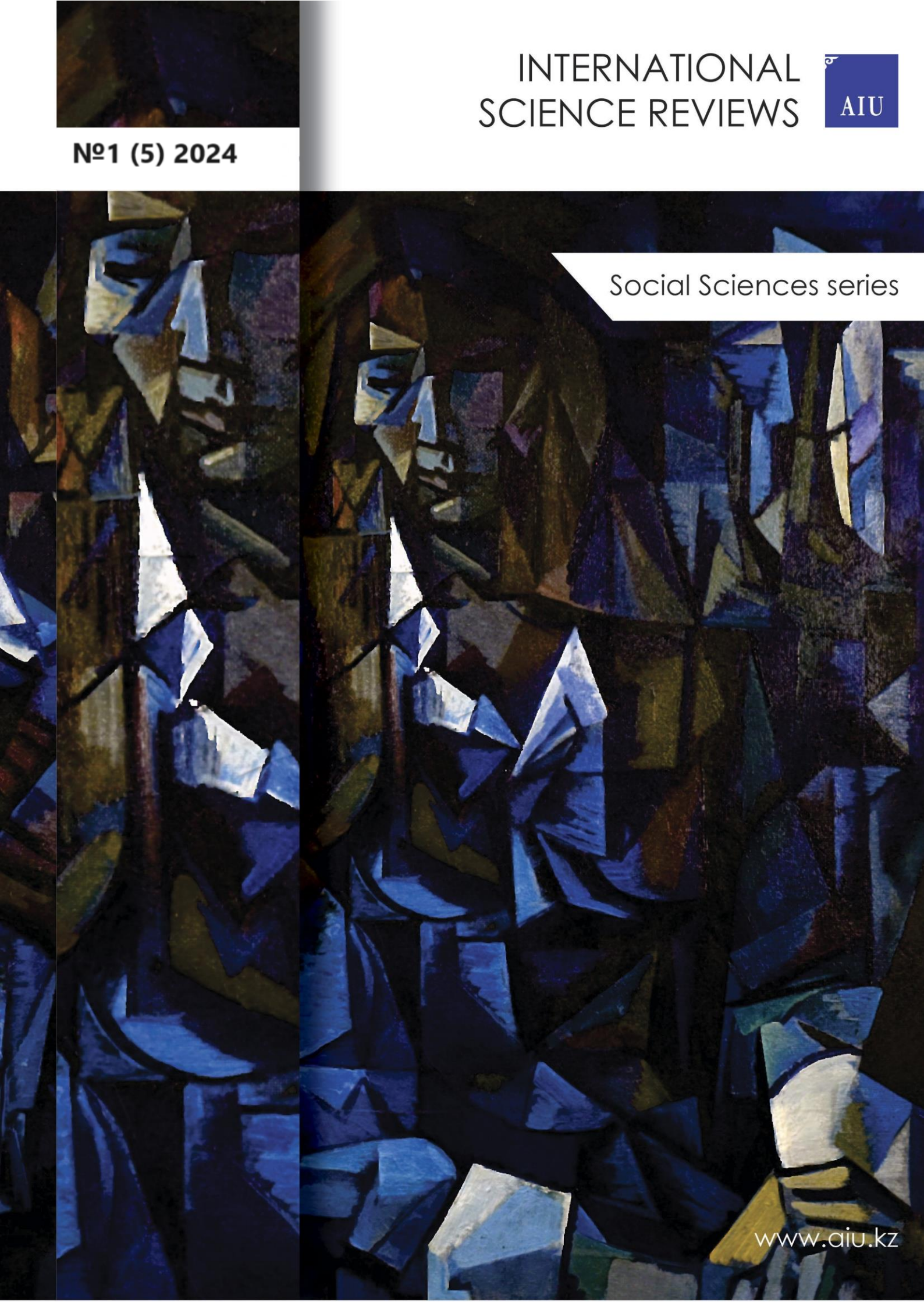

INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS

№1 (5) 2024

Social Sciences series

www.aiu.kz

International Science Reviews

Social Sciences series

Published since 2020

No. 1 (5) / 2024

Astana 2024

International Science Reviews. Social Sciences series
журналының редакциялық алқасы

БАС РЕДАКТОР

- **Амандыкова Сауле Кошкеновна**, заң ғылымдарының докторы, профессор, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ

- **Ибраева Айгерим Ергалиевна** – PhD, әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдары жоғары мектебінің деканы, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);

РЕДАКТОРЛАР:

- **Хайрмуханмедов Нурбек Исабаевич**, PhD, құқық жоғары мектебінің деканы, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
- **Смагулова Зубиранш Калыбековна**, PhD, экономика жоғары мектебінің деканы, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
- **Ахмадиева Жанна Куанышевна**, педагогика ғылымдарының кандидаты, Педагогика институтының директоры, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
- **Яцек Залесны**, заң ғылымдарының докторы, профессор, Варшава университеті (Польша);
- **Милен Балтов**, PhD, профессор, Бургас еркін университеті (Болгария);
- **Ришард Пукала**, PhD, профессор, студенттер жұмыс жөніндегі проректор, Бронислав Маркевич қолданбалы ғылымдар мемлекеттік университеті (Польша);

-
- **Шалыпин Олег Васильевич**, педагогика ғылымдарының докторы, Новосибирск мемлекеттік педагогикалық университетінің профессоры (Ресей);
 - **Нағымжанова Қарақат Мұқашқызы**, педагогика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті (Қазақстан);
 - **Аленов Марат Амрадинович**, заң ғылымдарының докторы, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Аймурзина Бағлан Төлегенқызы**, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Нурмагамбетов Аманжол Мағзумович**, заң ғылымдарының докторы, профессор, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Анафинова Мадина Латыповна**, филология ғылымдарының кандидаты, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Жұмабаева Заида Ефимовна**, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Окутаева Сауле Төлегеновна**, PhD, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Самарханов Талант Нұржақыпұлы**, PhD, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Сейсекенова Айнаш Байкенженовна**, филология ғылымдарының кандидаты, Астана халықаралық университеті (Қазақстан);
 - **Шахметова Назира Аханқызы**, филология ғылымдарының кандидаты, Астана халықаралық университеті (Қазақстан).

International Science Reviews. Social Sciences series

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

- **Амандыкова Сауле Кошкеновна** – доктор юридических наук, профессор, Международный университет Астана (Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

- **Ибраева Айгерим Ергалиевна** – PhD, декан Высшей школы социально-гуманитарных наук, Международный университет Астана (Казахстан);

РЕДАКТОРЫ:

- **Хайрмуханмедов Нурбек Исабаевич**, PhD, декан высшей школы права, Международный университет Астана (Казахстан);
- **Смагулова Зубираш Калыбековна**, PhD, декан высшей школы экономики, Международный университет Астана (Казахстан);
- **Ахмадиева Жанна Куанышевна**, кандидат педагогических наук, доцент, директор педагогического института, Международный университет Астана (Казахстан);
- **Яцек Залесны**, доктор юридических наук, профессор, Варшавский университет (Польша);
- **Милен Балтов**, PhD, профессор, Бургасский свободный университет (Болгария);
- **Ришард Пукала**, PhD, профессор, проректор по работе со студентами, Государственный университет прикладных наук Бронислава Маркевича (Польша);
- **Шаляпин Олег Васильевич**, доктор педагогических наук, профессор, Новосибирский государственный педагогический университет (Россия);

-
- **Нагымжанова Каракат Мукашовна**, доктор педагогических наук, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева (Казахстан);
 - **Аленов Марат Амрадинович**, доктор юридических наук, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Аймурзина Баглан Толегеновна**, доктор экономических наук, профессор, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Нурмагамбетов Аманжол Магзумович** – доктор юридических наук, профессор, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Анафинова Мадина Латыповна**, кандидат филологических наук, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Жумабаева Зайда Ефимовна**, кандидат педагогических наук, профессор, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Окутаева Сауле Толегеновна**, PhD, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Самарханов Талант Нуржакыпович**, PhD, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Сейсекенова Айнаш Байкенженовна** кандидат филологических наук, Международный университет Астана (Казахстан);
 - **Шахметова Назира Аханқызы**, кандидат филологических наук, Международный университет Астана (Казахстан).
-

Editorial team of the journal
International Science Reviews. Social Sciences series

CHIEF EDITOR

- **Saule Amandykova**, Doctor of Legal Sciences, Professor, Astana International University (Kazakhstan)

DEPUTY CHIEF EDITOR

- **Aigerim Ibrayeva**, PhD, Dean of the Higher School of Social Sciences and Humanities, Astana International University (Kazakhstan);

EDITORS:

- **Nurbek Khairmukhanmedov**, PhD, Dean of the Higher School of Law, Astana International University (Kazakhstan);
- **Zubirash Smagulova**, PhD, Dean of the Higher School of Economics, Astana International University (Kazakhstan);
- **Zhanna Akhmadiyeva**, Candidate of Pedagogical Sciences, Director of the Pedagogical Institute, Astana International University (Kazakhstan);
- **Jacek Zalesny**, Doctor of Legal Sciences, Professor, Warsaw University (Poland);
- **Milen Baltov**, PhD, Professor, Burgas Free University (Bulgaria);
- **Ryszard Pukała**, PhD, Professor, Vice-Rector for Student Affairs, Bronislaw Markiewicz State University of Applied Sciences (Poland);
- **Oleg Shalyapin**, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Novosibirsk State Pedagogical University (Russia);
- **Karakat Nagymzhanova**, Doctor of Pedagogical Sciences, L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan);

- **Marat Alenov**, Doctor of Legal Sciences, Astana International University (Kazakhstan);
- **Baglan Aimurzina**, Doctor of Economic Sciences, Professor, Astana International University (Kazakhstan);
- **Amanzhol Nurmagambetov**, Doctor of Legal Sciences, Professor, Astana International University (Kazakhstan);
- **Madina Anafinova**, Candidate of Philology, Astana International University (Kazakhstan);
- **Zaida Zhumabaeva**, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Astana International University (Kazakhstan);
- **Saule Okutayeva**, PhD, Astana International University (Kazakhstan);
- **Talant Samarkhanov**, PhD, Astana International University (Kazakhstan);
- **Ainash Seisekenova**, Candidate of Philological Sciences, Astana International University (Kazakhstan);
- **Nazira Shahmetova**, Candidate of Philology, Astana International University (Kazakhstan).

Editorial address: 8, Kabanbay Batyr avenue, of.316, Astana, Kazakhstan, 010000

Tel.: (7172) 24-18-52 (ext. 316)

E-mail: aiu.socialscience@yandex.kz

International Science Reviews

Social Sciences series

Owner: Astana International University

Periodicity: quarterly

Circulation: 500 copies

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series 2024 / №1

МАЗМҰНЫ

Секция
ҚҰҚЫҚ

<u>Т.Қ.Садықов</u> БИ ТӨРЕЛІПІ ЖӘНЕ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН БОСТАНДЫҚТАРЫ.....	15
<u>Е.Қ.Жүнісбаев, М.А.Аленов</u> ҚАШЫҚТЫҚТАН САТЫП АЛУ – САТУ ШАРТЫН ЖАСАУ СӘТІН АНЫҚТАУ МӘСЕЛЕСІ.....	20
<u>А.Б.Алмазұлы, Л.К.Амандықова</u> ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЗАҢНАМАСЫ БОЙЫНША АВТОРЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫ ҚОРҒАУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТЕТІКТЕРІ.....	28
<u>Ә.Ә.Әлімжанов, С.Н.Сарсенова</u> ЖАРЫЛҒЫШ ЗАТТАРДЫҢ ҚОРШАҒАН ОРТАҒА ӘСЕРІ ТУРАЛЫ.....	35
<u>А.Д.Нурпеисова, М.К.Журунова</u> ЕҢБЕК ҚАТЫНАСТАРЫНДАҒЫ КЕМСІТУШІЛІКТЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚОРҒАУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	43
<u>А.Е.Түбина, А.К.Елүбекова</u> ҚАЗАҚСТАНДА ӘЙЕЛДЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	50
<u>Е.О.Жағалбай, Ж.Д.Сеилханов</u> АТЫС ҚАРУЫНЫҢ ЗАҢСЫЗ АЙНАЛЫМЫНЫҢ КРИМИНАЛИСТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ЖАСЫРУ ТӘСІЛДЕРІ: ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ КОДЕКСІН ТАЛДАУ.....	59
<u>А.Е.Мусаинов, Е.С.Жамбаев</u> ОРҒАНДАР МЕН ЛАУАЗЫМДЫ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУҒА ШЕТЕЛ МЕМЛЕКЕТТІК КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ СОТТАРДЫҢ ҚАТЫСУ НЫСАНДАРЫ.....	67
<u>А.А.Нуркебаев, Г.К.Кульшарбекова</u> АДАМ МЕН АЗАМАТТЫҢ БОСТАНДЫҚ ПЕН ЖЕКЕ БАСЫНА ҚОЛ СҰҒЫЛМАУШЫЛЫҚҚА КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҒЫ.....	77

**Секция
ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ ҚАРЖЫ**

<u>Т.М.Үсенбаев</u> ҚАЗАҚСТАНДА ИНВЕСТИЦИЯЛАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ БАҒАЛЫ ҚАҒАЗДАР НАРЫҒЫН ДАМУДЫҢ ПРОБЛЕМАЛАРЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	85
<u>С.Ж. Галиев</u> ЖАҢҒЫРТУ КОНЦЕПЦИЯСЫ ПОЗИЦИЯСЫНАН БЕЙІМДІ ЭКОНОМИКА.....	92
<u>А.М.Касымбекова, С.Т.Окутаева</u> КӨШБАСШЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮШІН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ.....	106
<u>М.Д.Мукажанова, Г.А.Кадырова</u> КОРПОРАТИВТІК ЭТИКА ЖӘНЕ СТРАТЕГИЯЛЫҚ КӨШБАСШЫЛЫҚ: КО RU PHARMA МЫСАЛЫНДАҒЫ КӨЗҚАРАС.....	112
<u>П.И.Казаку, Г.К.Байбашева</u> ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БАҚ ҚЫЗМЕТІН РЕТТЕУ ЖАЛҒАН АҚПАРАТТАН ҚОРҒАУ ТӘСІЛІ РЕТІНДЕ.....	121
<u>А.А.Усипбеков</u> БАНК ЖҮЙЕСІ: ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ.....	127
<u>Н.Е. Абдильдинова</u> ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	137

**Секция
ӘЛЕУМЕТТІК ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР**

<u>А.Ж.Айтбай, Ә.Е.Ибраева</u> ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ПЕН ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ҮШІН БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАҢА ПЕРСПЕКТИВАЛАР.....	148
---	-----

**Секция
ПЕДАГОГИКА**

<u>Н.А.Ырымбаева</u> ЦИФРЛЫҚ ЭТИКЕТ СТУДЕНТТЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДЫҢ ШАРТЫ РЕТІНДЕ.....	157
--	-----

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series 2024 / №1

СОДЕРЖАНИЕ

**Секция
ПРАВО**

<u>Т.Қ.Садықов</u> ПРАВОСУДИЕ, ПРАВА И СВОБОДЫ ГРАЖДАН.....	15
<u>Е.К.Жүнісбаев, М.А.Аленов</u> ВОПРОС ОПРЕДЕЛЕНИЯ МОМЕНТА ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРА ДИСТАНЦИОННОЙ КУПЛИ-ПРОДАЖИ.....	20
<u>А.Б.Алмазұлы, Л.К.Амандыкова</u> СОВРЕМЕННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ АВТОРСКИХ ПРАВ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	28
<u>Ә.Ә.Әлімжанов, С.Н.Сарсенова</u> О ВЛИЯНИИ ВЗРЫВЧАТЫХ ВЕЩЕСТВ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ.....	35
<u>А.Д.Нурпеисова, М.К.Журунова</u> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ОТ ДИСКРИМИНАЦИИ В ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ.....	43
<u>А.Е.Тубина, А.К.Елубекова</u> АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВ ЖЕНЩИН В КАЗАХСТАНЕ	50
<u>Е.О.Жағалбай, Ж.Д.Сеілханов</u> КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ НЕЗАКОННОГО ОБОРОТА ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ И СПОСОБЫ ЕГО СОКРЫТИЯ: АНАЛИЗ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	59
<u>А.Е.Мусаинов, Е.С. Жамбаев</u> ФОРМЫ УЧАСТИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ СУДОВ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В РЕАЛИЗАЦИИ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ОРГАНОВ И ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ.....	67
<u>А.А.Нуркебаев, Г.К.Кульшарбекова</u> КОНСТИТУЦИОННЫЕ ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА НА СВОБОДУ И ЛИЧНУЮ НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ.....	77

**Секция
ЭКОНОМИКА и ФИНАНСЫ**

<u>Т.М.Үсенбаев</u> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ КАК ИНСТРУМЕНТА ИНВЕСТИРОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ.....	85
--	----

С.Ж. Галиев АДАПТИВНАЯ ЭКОНОМИКА С ПОЗИЦИИ КОНЦЕПЦИИ МОДЕРНИЗАЦИИ.....92

А. М.Касымбекова, С.Т.Окутаева РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСТВА.....106

M.D.Mukazhanova, G.A.Kadyrova КОРПОРАТИВНАЯ ЭТИКА И СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ЛИДЕРСТВО: ВЗГЛЯД НА ПРИМЕРЕ КО RU PHARMA.....112

П.И.Казаку, Г.К.Байбашева РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СМИ В КАЗАХСТАНЕ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ОТ НЕДОСТОВЕРНОЙ ИНФОРМАЦИИ.....121

А.А.Усипбеков БАНКОВСКАЯ СИСТЕМА: ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ПРАКТИКА И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ.....127

Н.Е. Абдильдинова ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....137

Секция СОЦИАЛЬНЫЕ ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ

А.Ж.Айтбай, Ә.Е.Ибраева НОВЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ.....148

Секция ПЕДАГОГИКА

Н.А.Ырымбаева ЦИФРОВОЙ ЭТИКЕТ КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ.....157

«INTERNATIONAL SCIENCE REVIEWS»
Social Sciences Series 2024 / №1

CONTENT

Section
LAW

<u>T.K.Sadykov</u> JUSTICE, RIGHTS AND FREEDOMS OF CITIZENS.....	15
<u>E.K.Zhunisbaev, M.A.Alenov</u> THE ISSUE OF DETERMINING THE MOMENT OF CONCLUSION OF THE REMOTE PURCHASE AND SALE AGREEMENT.....	20
<u>A.B.Almazuly, L.K.Amandykova</u> MODERN MECHANISMS OF COPYRIGHT PROTECTION UNDER THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	28
<u>A.A.Alimzhanov, S.N.Sarsenova</u> ON THE IMPACT OF EXPLOSIVES ON THE ENVIRONMENT.....	35
<u>A.D.Nurpeisova, M.K.Zhurunova</u> SOME ISSUES OF LEGAL PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION IN EMPLOYMENT RELATIONS.....	43
<u>A.E.Tubina, A.K.Yelubekova</u> TOPICAL ISSUES OF ENSURING WOMEN'S RIGHTS IN KAZAKHSTAN.....	50
<u>E.O.Zhagalbai, Zh.D.Seilkhanov</u> CRIMINALISTIC ASPECTS OF ILLEGAL FIREARMS CIRCULATION AND CONCEALMENT METHODS: ANALYSIS OF THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	59
<u>A.E.Musainov, E.S.Zhambaev</u> FORMS OF PARTICIPATION OF CONSTITUTIONAL COURTS OF FOREIGN COUNTRIES IN THE IMPLEMENTATION OF CONSTITUTIONAL AND LEGAL RESPONSIBILITY OF BODIES AND OFFICIALS.....	67
<u>A.A.Nurkebaev, G.K.Kulsharbekova</u> THE CONSTITUTIONAL RIGHT OF A PERSON AND A CITIZEN TO FREEDOM AND PERSONAL INVIOABILITY.....	77

Section ECONOMICS AND FINANCE

<u>T.M.Usenbayev</u> PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE SECURITIES MARKET AS AN INVESTMENT TOOL IN KAZAKHSTAN.....	85
<u>S. Zh.Galiev</u> ADAPTIVE ECONOMY FROM THE PERSPECTIVE OF THE MODERNIZATION CONCEPT.....	92
<u>A.M.Kasymbekova, S.T.Okutaeva</u> THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS IN YOUNGER STUDENTS FOR THE FORMATION OF LEADERSHIP	106
<u>M.D.Mukazhanova, G.A.Kadyrova</u> CORPORATE ETHICS AND STRATEGIC LEADERSHIP: A LOOK AT THE EXAMPLE OF KO RU PHARMA.....	112
<u>P.I.Kazaku, G.K.Baibasheva</u> REGULATION OF MEDIA ACTIVITIES IN KAZAKHSTAN___AS A WAY TO PROTECT FROM INCORRECT INFORMATION.....	121
<u>A.A.Usypbekov</u> THE BANKING SYSTEM: DOMESTIC PRACTICE AND FOREIGN EXPERIENCE.....	127
<u>N.E.Abdildinova</u> ENERGY SECURITY OF KAZAKHSTAN: CURRENT STATE AND PROSPECTS.....	137

Section SOCIAL HUMANITIES

<u>A.Zh.Aitbay, A.E.Ibrayeva</u> NEW PERSPECTIVES FOR THE EUROPEAN UNION AND CENTRAL ASIA IN THE FIELD OF EDUCATION.....	148
--	-----

Section PEDAGOGY

<u>N.A.Yrymbayeva</u> DIGITAL ETIQUETTE AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' INFORMATION COMPETENCE.....	157
---	-----

ҚАШЫҚТЫҚТАН САТЫП АЛУ – САТУ ШАРТЫН ЖАСАУ СӘТІН АНЫҚТАУ МӘСЕЛЕСІ

Жүнісбаев Е.Қ.,¹ Аленов М. А.²

¹Astana International University

Құқық жоғары мектебінің 2 курс магистранты

yerkhan.zhunisbayev@gmail.com

²Astana International University

Құқық жоғары мектебінің профессоры, з.ғ.д.

lsc@mail.ru

Түйін. Берілген мақалада қашықтықтан сатып алу – сату шартын жасау сәтін анықтау мәселесі қарастырылды. Цифрландыру ғасырында қашықтықтан сату және сатып алуды құқықтық реттеуді талап етеді және авторлар бұған назар аударды.

Кілт сөздер: интернет, келісім-шарт, қашықтықтан сату, тауар, сату-сатып алу, оферта.

КІРІСПЕ

Жалпы ереже бойынша келісім-шарт барлық маңызды шарттарды келіскенде жасалған болып саналады. Кез-келген азаматтық-құқықтық шарттың маңызды шарты - шарттың тақырыбы болып табылады. Қашықтықтан сату келісімі бұл жерде ерекше шарт болып табылмайды. Жоғарыда атап өтілгендей, қарастырылып отырған шарт түрі бөлшек сауда-саттық шартына жатады, ол келісім-шарттардың осы түрлері тұрғысынан ерекшеленеді.

ҚР-ның қолданыстағы заңнамасында, ең алдымен ҚР Азаматтық кодексінде «келісім-шарттың тақырыбы» терминіне нақты анықтама берілмейді. Заң шығарушы тараптар заңды әрекеттер жасайтын және құқықтық қатынастарға түсетін затты тікелей тақырыпқа жатқызады. Тараптар кейіннен сатылатын тақырыптарды белгілемейінше шарт жасаса алмайды.

Кейбір ғалымдар сатып алу-сату шартының тақырыбын тек сатып алушыға берілетін тауардың белгілері (оның атауы мен саны) тұрғысынан қарастырады [1].

Тағы бір айта кететін жайт, заң әдебиеттерінде тақырып тек затты ғана емес, сонымен бірге тараптар жүзеге асыруы керек әрекеттерді де қамтиды деген пікір бар. Мысал ретінде, бір объектіге қатысты жалдау шартын да, сатып алу-сату шартын да жасауға болатынын мысалға келтіруге болады. Шарттың объектісі бірдей, бірақ бұл шарттар бойынша тараптардың әрекеттері мүлде басқаша болады.

Кейбір зерттеушілер В.В.Витрянскийдің ұстанымын қолдайды, ол шарттың тақырыбы тараптардың міндетті орындауға тиіс немесе оларды жасаудан бас тартатын әрекеттерді (немесе әрекетсіздікті) білдіреді [2].

В.В.Витрянскийдің пікірінше, сатып алу-сату шартының тақырыбы екі құрамдас бөліктен тұрады – объектінің өзі және сатылып жатқан объектіні беру, қабылдау және төлеу жөніндегі тараптардың әрекеттері. Мұндай пайымдауларды В.В.Витрянский жылжымайтын мүлікті сату шартына қатысты айтқан болатын, бірақ мұндай пікірді толықтай кез келген азаматтық-құқықтық шартқа, соның ішінде қашықтықтан сату шартына жатқызуға болады.

Мақалада біз тауарды тікелей қашықтықтан сауда жасау шартының тақырыбы ретінде қарастырамыз. Көрсетілген позиция Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде заң шығарушының сатып алу-сату шартының пәні ретінде тек тауар ғана болатынын көрсетуіне байланысты.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Бөлшектеп сату-сатып алу шартының тақырыбын қашықтықтан сату шартының тақырыбымен салыстыратын болсақ, жалпы және ерекше белгілердің болуын атап өтуге болады.

Бөлшек сауда шартына ұқсас қашықтықтан сату тақырыбы жеке, үй, отбасылық және кәсіпкерлік қызметке қатысы жоқ басқа да пайдалануға арналған болуы керек. Басқаша айтқанда, тауарды сатып алу мақсаты тек жеке (тұрмыстық) болуы керек. Осыны негізге ала отырып, өзі жұмыс істейтін ұйымның қажеттілігі үшін тауар сатып алған азамат тұтынушы бола алмайды деген қорытынды жасауға болады.

Сонымен, жалпы ереже бойынша, өндірістік мақсатта қолдануға болмайтын тауарлар бөлшек сауда тақырыбы ретінде әрекет етеді. Сонымен бірге оларды өндірістік мақсаттарда пайдалануға мүмкіндік беретін тауарлар да сату тақырыбы бола алады. Өйткені заң тауарларды пайдалану мақсаттарын шектейтіндіктен, оларды басқаша пайдалану мүмкіндігін тікелей белгілейді, бірақ міндетті түрде кәсіпкерлік қызметпен байланысты емес. Осыған байланысты, мысалы, азамат дақылдарды өсіру үшін пайдаланылатын сорғы немесе қопсытқыш сатылу тақырыбы болуы мүмкін, оның артық мөлшерін оларға нарықта сатуға болады.

Бөлшек сауда шартының тақырыбы болып табылатын әрбір тауар қашықтықтан сатудың тақырыбы бола алмайды. Алкоголь өнімдері мен сыра, сондай-ақ заңмен айналымы шектеулі немесе толығымен тыйым салынған тауарлар қашықтан сату тақырыбы бола алмайды. Соңғылардың мысалдары, оқ-дәрілер, қару-жарақ, темекі бұйымдары, асыл металдар мен асыл тастар және т.б. Сонымен қатар, мүліктік құқықтар қашықтықтан сату шартының тақырыбы бола алмайды, өйткені олардың нақты материалдық нысаны жоқ.

Осылайша, бөлшек сату-сатып алу шартының тақырыбына қарағанда, қашықтықтан сатып алу-сату шартының тақырыбы шектеледі.

Қашықтықтан сату шартында тақырып сатушы сатып алушыға беретін тауар ретінде қарастырылуы керек.

Егер келісім-шартта тауардың сапасы туралы талап болмаса, онда тауардың қандай мақсатта пайдаланылуына сәйкестігі туралы құқықтық норманы басшылыққа алу керек.

Тақырып қашықтықтан сату шарты үшін маңызды шарты болып табылады, егерде тараптар тақырыптың талаптары туралы келіскен болса, онда шарт жасалған деп есептеледі. Басқаша айтқанда, мәміле барысында берілетін өнім туралы талаптар келісілген болу керек. Қашықтықтан сату шарты бөлшек сауда шартының бір түрі екендігін негізге ала отырып, шарттың тақырыбы келісілуі үшін, тауар ассортиментін және оның сапасын нақты көрсету қажет.

Сатушы Тұтынушылардың құқықтарын қорғау туралы заңның 25-бабының 1-тармағында көрсетілген деректерге қатысты толық ақпарат ұсынбаған жағдайда шарт жасалған болып есептелмейді.

ҚР Азаматтық заңнамасына сәйкес, сатып алу-сату шартының маңызды шарты тауарлар саны болып табылады. Сатып алушыға тапсырыс бланкісінде сатып алынған тауардың санын өз бетінше анықтау мүмкіндігі беріледі. Бұл ретте тағы да, шартта тауарды көп мөлшерде сатып алу көзделмейтінін ұмытпау керек, тауарды тұтынушының жеке сипатын ескеру қажет.

Қашықтан сатылатын тауарларды беру, әдетте, сатып алушының орналасқан жерінде жүзеге асырылатындықтан, ұсынылған жеткізу шарттарына назар аударған жөн. Тұтынушы үшін жеткізу әдісі, әрине, маңызды шарт болады, өйткені ол сатып алынатын тауардың соңғы бағасына әсер етеді. Сатушы тауарды жеткізу талаптарын біржақты тәртіппен өзгерткен жағдайларда, тұтынушыға осындай шарт жасасудан бас тарту құқығы көзделуге тиіс. Мұндай құқық қашықтықтан сатып алынған тауарларды жеткізу әдісі шарттың маңызды шарты ретінде танылған жағдайда жүзеге асырылуы мүмкін [3].

Тауарды беру мерзімі шартта көрсетілуі мүмкін. Егер шартта тауарды жеткізу мерзімі белгіленбесе және бұл мерзімді анықтау мүмкіндігі болмаса, тауарды сатушы ақылға қонымды мерзімде беруге тиіс. Ақылға қонымды мерзімнің түсінігі, сондай-ақ қашықтықтан сату кезінде тауарларды жеткізу жөніндегі міндеттемелерді орындаудың шекті мерзімі азаматтық заңнамада белгіленбеген. Әрбір нақты жағдайда жеткізудің «ақылға қонымды» мерзімі географиялық факторға, тауардың жолда болу уақытына, пошта операторының, курьерлік қызметтің жұмыс ерекшелігіне және тауарды сатып алушыға беру мерзіміне байланысты басқада факторларға байланысты болады деп болжанады. Кез келген жағдайда, егер тараптар жеткізу міндеттемелерін орындау кезінде, қандай мерзім «ақылға қонымды» болатыны туралы келісімге келмесе, мұндай дау соттың қарауына жатады.

Қашықтан сату шартының маңызды талаптарын ескере отырып, заң әдебиеттерінде мұндай шарттардың тізімі туралы консенсус жоқ екенін атап өткен жөн. Кейбір зерттеушілер бағаны талданатын келісім - шарттың маңызды шарты ретінде қарастырады. Бұл позиция тауарды қашықтан сатып алуға байланысты

мәміле жасау кезінде сатып алушының тауарды тексеруге мүмкіндігі жоқ және сатушымен жеке байланыспайтын әлсіз тарап болып табылатындығына байланысты. Егер сатушы шарттың бағасын біржақты тәртіппен көтерсе, сатып алушы бағаны маңызды талап деп таныған кезде тауарды қабылдамауы мүмкін, өйткені келісім - шарт маңызды талаптарға қатысты келісімнің болмауына байланысты жасалмаған болып саналады. Сондықтан, қашықтықтан сауда шартының бағасын шарттың маңызды талабы ретінде тану қажет.

Сатушы сатылатын тауарлардың бағасын көрсетуі керек. Бұл ретте, қолданыстағы заңнамада арнайы қарастырылған жағдайларды қоспағанда, баға барлық сатып алушылар үшін бірдей болуы керек.

Баға келісім-шартты жасау және орындау үшін үлкен маңызға ие. Баға өзгерген жағдайда тараптар келісім-шарт жасамауы мүмкін, өйткені сатып алушы үшін баға әрқашан сатушының таңдауының басым бөлігі болып табылады. Баға өзгерген кезде сатып алушы тауардан бас тартуға және оны қабылдамауға немесе қандай да бір жағымсыз салдарларды көтермеуге құқылы.

Қашықтықтан сатып алу-сату шарты, біршама ерекшеліктерге ие болады, өйткені Интернетті пайдалана отырып, келісім-шарттар жасау заңмен реттелмеген. Іс жүзінде электрондық құжат айналымына байланысты проблемалар жиі кездеседі.

Қашықтықтан сатып алу-сату шартын сауда алаңының веб-бетін пайдалана отырып, электрондық пошта арқылы жасауға болады. Сонымен қатар, интернет-дүкеннің веб-сайтында, пошта арқылы жіберілген каталог бойынша келісім-шарт жасау арқылы немесе электрондық пошта арқылы тапсырыс беру арқылы тауарларды сатып алуға болады. Бұл әдістердің әрқайсысына тоқталып кетсек.

Қашықтықтан сату шартын жасаудың ең оңай жолы – электрондық пошта арқылы шарт жасау. Заң әдебиетінде электронды поштаны кәдімгі поштаның аналогы ретінде қарастырады. Поштаның осы түрінің артықшылықтарының арасында: ақпаратты берудің жоғары сенімділігін, ақпарат алмасу жылдамдығын, құжаттаманы немесе іскери хатты жасаудың күрделілігін атауға болады. Мұндай жағдайда, сатып алушы мен сатушы арасында электрондық хаттар немесе хабарламалар алмасу жүзеге асырылады. Мұндай алмасу үш кезеңде орын алуы мүмкін: шарт жасасу алдындағы кезең;

оферта сатысындағы кезең, яғни келісім – шарт жасасу туралы ұсыныс беру; жіберілген ұсынысты қабылдау сатысы.

Қашықтықтан сатып алу-сату шартын жасасудың екінші тәсілі - сауда алаңының веб-парағын немесе интернет-дүкеннің веб-сайтын пайдалана отырып, шарт жасасу болып табылады.

Сатушы өзінің интернет-дүкенінің веб-сайтында тауарларға қатысты ақпаратты орналастырады. Бұл ретте ақпарат дыбыстық, мәтіндік, графикалық форматта ұсынылуы мүмкін. Заң шығарушы сайтта сатушы тауардың негізгі тұтынушылық қасиеттеріне, сатушының толық аты-жөні мен орналасқан жеріне,

тауардың өндірілген жеріне қатысты мәліметтерді белгілеу қажеттігін қарастырған. Сондай-ақ, сайтта тауарды сатып алу шарттары және оның бағасы, жеткізу шарттары, жарамдылық мерзімі және кепілдік мерзімі, тауардың қызмет ету мерзімі, тауарды төлеу ерекшеліктері және шарт жасасу жөніндегі ұсыныс қолданылатын мерзім көрсетілуі тиіс.

ҚР-ның Азаматтық кодексінің 446-бабына сәйкес, бөлшек сату-сатып алу шарты сатушы сатып алушыға кассалық чекті немесе сату-сатып алу түбіртегін немесе өзге де құжатты берген кезде жасалған болып есептеледі. Қашықтықтан жасалған бөлшек сауда-саттық шартын жасасуға келетін болсақ, мұндай шарттың жасалу сәтін анықтауда біршама қиындықтар туындайды [4].

Азаматтық заңнамаға сәйкес дәстүрлі шарт жасалған жағдайда, оны жасау сәті деп мыналар танылады:

- офертаны жіберген тұлғаның оның акцептін алуы;
- тиісті мүлікті беру;
- шартты мемлекеттік тіркеу;
- сатып алушыға кассалық немесе тауарлық чек немесе тауардың төленгенін растайтын басқа құжат беру.

Арнайы әдебиеттерде қашықтықтан сату шартын жасау сәті туралы пікірталас бар. Мысалы, кейбіреулер қолма-қол ақшаны немесе сату түбіртегін беру келісім-шарттың жасалған сәтін нақты көрсете алмайтыны туралы айтады, бұл тек шартты жасасу фактісін ғана көрсетеді.

Мысал ретінде, «Найфл» интернет-дүкенінде тауарларды сатып алуға болады, онда тауарларды себетке қосқаннан кейін сатып алушыға тапсырыс беру үшін қажетті деректерді енгізу ұсынылады. Шын мәнінде, бұл келісім-шарт жасасуды білдіреді. Тауар үшін төлем тауарды алғаннан кейін жүзеге асырылады, сондықтан бұл жағдайда чекті беру сәтін шарт жасасу сәті деп санауға болмайды.

Өзін қызықтыратын тауарды сатып алуға ниетті әлеуетті сатып алушы сатушыға сатушының веб-сайтында орналастырылған электрондық тапсырыс нысанын жібереді. Мұндай бланкіде сатып алушы өз деректерін көрсетеді, сондай-ақ сатушы ұсынған шарттың талаптарымен танысады. Толтырылған бланк сатушыға тиісті белгішені ("келісемін") басу арқылы жіберіледі. Сатып алушы ұсынған ақпарат хостинг провайдеріне жіберіледі. Іс жүзінде, мұндай жағдайларда қабылдау дереу жүзеге асырылады. Мұндай растаудан кейін тараптар шартты орындауға бағытталған әрекеттерді жасайды. Осылайша, сауда алаңының веб-парағын немесе интернет-дүкеннің веб-сайтын пайдалана отырып, қашықтықтан сату шартын жасау кезінде сатып алушының «келісемін» түймесін басқан сәті шарт жасалған сәт болып есептеледі.

Интернет желісіндегі шарттардың басым бөлігі сайтта ұсынылған дайын нысандарды толтыру арқылы жасалады. Әдетте, мұндай нысандар сайттың ассортиментіне байланысты автоматты түрде жаңартылады: тұтынушы тауарды, олардың санын таңдайды, содан кейін оларды «себетке» жібереді, содан кейін ол

жеке және байланыс деректерін, жеткізу мәліметтерін көрсетеді, ал кейде тауардың ақысын төлейді. Бұл жағдайда интернет-дүкеннің веб-сайтында сатушының аты-жөні мен мекен-жайы көрсетілуін талап ету әділетті. Интернет-сайттардағы ақпаратты олардың иелері үшін жаңарту міндеттемесі еш жерде анық белгіленбеген. Егер тұтынушының талабы сайтта көрсетілген ақпаратқа байланысты болса, онда сайт пен сатушы арасындағы байланысты дәлелдеу қиын.

Мұндай жағдайларда, шартты жасау сәті акцептанттың оның акцептінің қабылданғаны туралы хабарламаны алған сәті болады (мысалы, «өтінішіңіз қабылданды» хабары).

Кейбір жағдайларда шарт жасасу туралы ұсынысты қамтитын электрондық нысанда шарттың барлық қажетті талаптары болмауы мүмкін. Мұндай жағдайларда іс жүзінде шарт жасасуға қажетті барлық шарттар қамтылатын басқа электрондық құжат жасалады. Бұл ретте тараптардың кез келген шартты маңызды деп тану құқықтарын атап өткен жөн. Кейбір жағдайларда кейбір шарттар телефонмен сөйлесу арқылы нақтылануы мүмкін. Осылайша, іс жүзінде алдын – ала келісім жасалған жағдайлар белгіленеді, содан кейін ғана негізгі келісім жасалады.

Іс жүзінде электрондық поштаның дұрыс жұмыс істемеуіне немесе техникалық ақауларға байланысты жауап уақытында келмейтін жағдайлар туындайды. Осындай кешіктірудің нәтижесінде адам келісім-шарт жасасу туралы пікірін өзгертуі мүмкін. Мұндай жағдайларда ол екінші тарапқа кешіккен жауап алғаны туралы дереу хабарлауы керек. Егер адам мұндай міндетті орындамаса, онда ол шарттың орындалмауына байланысты келтірілген залалды өтеуге міндетті болады, өйткені шарт жасалған болып саналады.

Көбінесе қашықтықтан жасалатын шарттарға қатысты ҚР Азаматтық Кодексінің 410-бабы қолданылады [5]. Сот шешімдерінің бірінде сатушы сатып алушыдан тауарды сатып алу ниетін білдіретін хабарламаны алған сәті тауар туралы шарт жасалған сәт деп көрсетілген. Сот тәжірибесінде осыған ұқсас бірнеше шешімдер бар.

Қашықтықтан сату шартын жасасу кезінде сатушы сатып алушыны оферта қолданылатын мерзім туралы хабардар етуі тиіс. А. Волкованың пікірінше, мұндай мерзім іс жүзінде сатып алушының өнім туралы ақпаратпен, сондай-ақ оны сату шарттарымен танысу мерзіміне тең. Оферта әрекет ететін мерзім минутқа дейінгі дәлдікпен көрсетілуі мүмкін. Бұл пікірді М. А. Марчукте ұстанады [6].

Арнайы әдебиеттерде тауарларды қашықтықтан сату кезінде ұсыныс әрқашан сатушыдан келетінін көрсетеді.

Мұндай мәлімдеме бірнеше тармақтарға негізделген:

- оферта шарт жасасу үшін барлық қажетті талаптарды қамтиды;

- сатушы заңға сәйкес сатып алушыға барлық ақпаратты, соның ішінде өнім туралы ақпаратты беруі керек. Мұндай ақпарат шарт жасасу үшін барлық елеулі талаптарды қамтиды.

Мысалы, сату қашықтықтан екенін ескере отырып, тауарларды жеткізу әдістерін және, тиісінше, осындай қызметті төлеу мәселелерін белгілеу қажет. Тауарды қашықтықтан сату жағдайында шарттың маңызды талаптары ретінде оның атауы, бағасы, саны, сондай-ақ сатушы көрсететін жұмыстар немесе қызметтер туралы шарттар жатады.

Оферта өнім туралы ақпаратпен өте тығыз байланысты. Бұл көзқарасты бірнеше зерттеушілер, соның ішінде Я.Е.Парцийде қолдайды. Ал, А.Волкова, сонымен қатар, интернет - дүкеннің веб-сайтында орналастырылған барлық ақпарат ұсыныс болып табылады деген пікірге келеді [7].

Егер ұсыныста қажетті ақпарат, шарттың маңызды талаптары болмаса, онда ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің 190-бабының 1-тармағына сәйкес әкімшілік құқық бұзушылық құрамы болады [8].

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорытындылай келе, жалпы ереже бойынша келісім барлық маңызды шарттар келісілген жағдайда жасалған болып саналады. Заң шығарушы қашықтықтан сату шартының маңызды шарттарының қатарына шарттың тақырыбын, оның ассортименті мен санын белгіледі. Тақырып ерекшеліктерінің арасында - өнімнің сайтта немесе баспа басылымдарында орналасқан каталогтағы сипаттама негізінде сатып алынатындығы бар. Қашықтықтан сату кезінде өніммен немесе оның үлгісімен жеке танысу мүмкін емес. Сонымен қатар, қашықтықтан сату шартының тақырыбы шектеулі, өйткені қашықтықтан сату шеңберінде әрбір зат тауар бола алмайды. Мысалы, бұл алкоголь өнімдеріне, қару-жараққа қатысты. Жүргізілген зерттеулер маңызды шарттарға – тауардың бағасын, тауарды жеткізу әдісін қосу қажеттілігін бекітуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Гражданское право: учебник. Под редакцией А.П.Сергеева, Ю.К.Толстого. Москва, 2003 ж., 10 б.
2. Величковский А.В. Возврат товаров по договору розничной купли – продажи. // Гражданское право. 2011 ж., № 1, 103 – 105 б.
3. Белов В.А. Доставка товара по договору розничной купли – продажи: условие договора или экспедирование. // Нотариус. 2017 ж., № 6, 3 – 5 б.
4. 1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. (ерекше бөлім) // [https:// adilet. zan.kz/kaz/docs/K990000409/_k990409_.htm](https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409/_k990409_.htm)
5. 1999 жылғы 1 шілдедегі Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. (ерекше бөлім) // [https:// adilet. zan.kz/kaz/docs/K990000409/_k990409_.htm](https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409/_k990409_.htm)

6. Марчук М.А. Момент заключения договора продажи товара дистанционным способом. // Юрист, 2009 ж., № 3, 38 – 41 б.

7. Волкова А. Интернет – магазин: Заключение договора. // Финансовая газета. Региональный выпуск, 2008 ж., № 24, 48 б.

8. 2014 жылғы 5 шілдедегі Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі. // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235/> к 14235_.htm

ВОПРОС ОПРЕДЕЛЕНИЯ МОМЕНТА ЗАКЛЮЧЕНИЯ ДОГОВОРА ДИСТАНЦИОННОЙ КУПЛИ-ПРОДАЖИ

Аннотация: В данной статье рассмотрен вопрос определения момента заключения договора дистанционной купли-продажи. В век цифровизации требуется правовое регулирование дистанционных продаж и закупок, и авторы обратили на это внимание.

Ключевые слова: интернет, договор, дистанционная продажа, товар, продажа-покупка, оферта.

THE ISSUE OF DETERMINING THE MOMENT OF CONCLUSION OF THE REMOTE PURCHASE AND SALE AGREEMENT

Abstract: This article discusses the issue of determining the moment of concluding a remote purchase and sale agreement. In the age of digitalization, legal regulation of remote sales and purchases is required, and the authors drew attention to this.

Keywords: Internet, contract, remote sale, product, sale-purchase, offer.